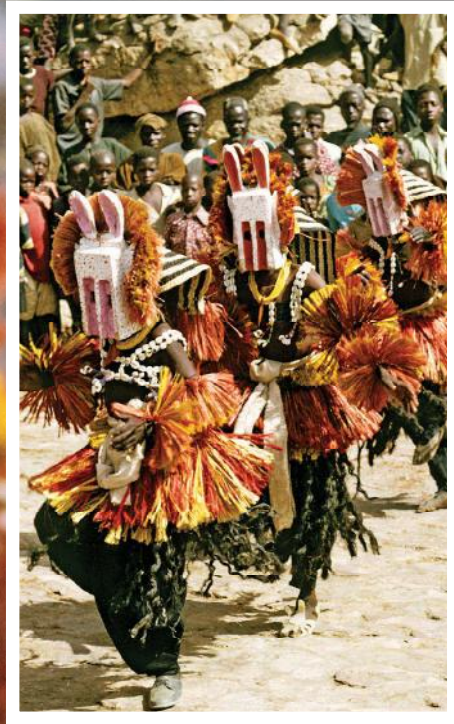

Dansende mas

kers

Aan de voet van een ruim 300 meter hoge, bijna verticale rotswand zijn de nederzettingen van de Dogon gesitueerd. Deze wand, gelegen in het

oosten van Mali begrenst een bijna 250 kilometer lang kalkstenen plateau, de Falaise de Bandiagara, dat loopt van een dor, zanderig Sahellandschap in het noorden tot groene, tropische savannen in het zuiden. Volgens oude liedteksten is na een lange trektocht een groep van bijna 1000 Dogon in de 15de eeuw hier aangekomen.

Dyommo, het hazenmasker

De Dogon kennen maskers die wilde dieren uitbeelden zoals antilooop, gazelle, hyena of haas.

In de kosmologie van de Dogon at de haas de eerste gewassen die door een vos waren geplant en daardoor een bedreiging vormde voor de voedselvoorziening.

Bovenop het rechthoekig gezichtsmasker zijn twee grote houten hazenoren gesneden.

e traditionele Dogonmaatschappij is ingedeeld in vier groepen: de landbouwers en drie kasten, die van smeden,

die van leerbewerkers en tenslotte de wevers. Elke groep heeft haar eigen positie en aanzien. Ze hebben een chef en groeps-eigen feesten, ceremonies en begrafenisrituelen. Huwelijken tussen personen uit verschillende kasten komen niet voor. Leden van een kaste trouwen altijd met leden van dezelfde kaste, meestal uit een ander dorp. Ondanks het kastenonderscheid vormen ze één hechte gemeenschap. De smeden vervaardigen landbouwwerktuigen, wapens, metalen instrumenten en sieraden van ijzer en koper. Ook het meeste houtsnijwerk wordt door de smeden

verzorgd. Deuren van huizen en graanschuren zijn vaak rijk gedecoreerd met afbeeldingen van heilige dieren of de hemelgod Ama.

De vrouwen van de smeden zijn verantwoordelijk voor het vervaardigen van keramiek zoals bekers, borden en grote potten om water te halen bij de put of gierstbier in op te slaan.

Mannen van de leerbewerderskaste maken onder andere de veldflessen en schouderassen voor de landbouwers. Ook maken ze muziekinstrumenten van hout en dierenhuiden en verzorgen ze de muziek tijdens belangrijke bijeenkomsten en festivals. Daarnaast vervult een lid van deze kaste de rol van dorpsomroeper. Elke keer als in het dorp een boodschap verkondigd moet worden, trekt een leerbewerker, zichzelf begeleidend op zijn tamboerijn, langs de huizen om de bevolking te informeren.

De kaste van de wevers neemt een belangrijke plaats in bij de Dogon. Zij weven en verven de stoffen. Voor het kleuren gebruiken ze tabak of bladeren

van de indigo plant, waarmee diepblauw kan worden geverfd. In grote potten worden de lapen met de kleurstof gekookt. Om motieven en patronen met een lichtere kleur te krijgen, worden voor het koken delen van de stof afgebonden met draden zodat de kleurstof op die plekken niet kan inwerken.

Verhalenvertellers

Elk dorp heeft een of meer verhalenvertellers. Het zijn mannen of vrouwen die door oudere vertellers zijn opgeleid en op hun beurt deze kennis weer doorgeven aan een jongere generatie. Vaak zijn het fabels met een moralistische inhoud waarin dierenfiguren een grote rol

De kaste van de wevers neemt een belangrijke plaats in bij de Dogon

spelen. De ezel is het symbool van de wijsheid, de hyena houdt van lekkere hapjes, de leeuw is het symbool van kracht, de haas voor sluwheid en het paard voor opofferingsgezindheid en doorzettingsvermogen.

De dorpen

Veel dorpen zijn gebouwd in de buurt van een waterput en bij vruchtbare akkers. Elke Dogon familie woont op een erf met verschillende lemen huizen en voorraadschuren. De woonhuizen hebben platte daken waarop gierst gedroogd kan worden terwijl de graanschuren zijn afgedekt met puntvormige daken. De toegang is te bereiken via een boomstam waarin traptreden zijn uit-

Satimbe Hoewel vrouwen zijn uitgesloten om deel te nemen aan de maskerceremonies, is er één masker dat een vrouwenfiguur voorstelt. Het is Yasigine. Zij symboliseert een oudere zuster die aan de deelnemers van de ceremonie voedsel en drank verstrekte.

Kanaga Het meer dan een meter hoge kanaga masker is beschilderd in zwart en wit. Heeft een driehoekig gezicht met een lange dunne neus. Boven het gezicht twee kruizen waarvan het bovenste kruis met twee naar de hemel gevormde armen de bovennatuurlijke wereld symboliseert en het onderste kruis met twee naar de aarde gerichte armen de wereld van de mensen symboliseert. Zo maakt het kanaga masker de verbinding tussen hemel en aarde. Tijdens de dans buigen de dragers van het masker regelmatig naar voren en maken met de bovenste houten armen contact met de aarde.

Samana Dit masker beeldt een krijger uit. Tijdens de dans valt de drager van het masker soms op de grond alsof hij door een denkbeeldige vijandige speer is getroffen.

gehakt. Ieder dorp heeft een bijzonder gebouw, de *toguna*, een plek waar oude mannen samenkomen. Een toguna wordt ondersteund door een aantal pilaren die soms kunstzinnig zijn bewerkt en heeft een dak van gierststengels.

Hoe meer lagen het dak telt, hoe hoger het aanzien van een toguna.

Het is nog niet zo lang geleden dat er in een dorp slechts één gewaad aanwezig was dat een Dogon aantrekt als hij op reis gaat. Er kon dus maar één persoon het dorp verlaten

op elkaar moet houden als er geheimen verteld worden. Een ring door de oren is een geheugensteuntje om nieuwtjes niet door te vertellen die ze in een ander dorp gehoord heeft. Deze sieraden worden een vrouw vaak meegegeven als bruidsschat.

Dansende maskers

Een van de belangrijkste ceremonies van de Dogon is het Sigi-feest. Dit feest vindt slechts eens in de 60 jaar plaats, maar kan soms jaren duren. Daarnaast vindt eens in de 10-15 jaar het dagen durende maskerfeest plaats. Enkele jaren na een begrafenis volgt de *Dama*, het feest van de tweede begrafenis. Voor de

Dogon zijn de voorouders niet echt dood, ze leven in een andere wereld. Om voorouder te worden, moeten de overledenen een aantal rituelen on-

Bekijk de dansen en luister naar de Dogonmuziek op YouTube - Dogon mask dance

en op reis gaan.

Tot het begin van de twintigste eeuw was het geschreven woord onbekend. Dogonkennis werd doorgegeven via verhalen, liederen, kunst en dans.

Sieraden

De vrouwen hechten veel waarde aan het versieren van het lichaam. Jonge meisjes dragen sieraden in hun oren en lippen, om de pols en rond de nek. Bij dansuitvoeringen dragen ze vaak banden om hun armen en benen. Hoe zwaarder de sieraden hoe rijker de draagster. Als een vrouw wordt uitgehuwelijkt aan een man uit een ander dorp helpen de sieraden haar herinneren uit welk dorp ze komt en zo de geheimen uit haar dorp te bewaren. Een ring door de bovenlip betekent dat ze de lippen

dergaan. Tijdens deze ceremonie neemt men definitief afscheid van de doden en worden ze voorouder. Deze rituelen zijn nodig om de doden te vergezellen naar de plek waar de andere voorouders verblijven. Na de maskerdansen zijn de gestorven personen voorouder geworden.

De voorbereiding voor dit grote maskerfeest duurt minstens een maand.

Maskers worden geprepareerd, danspassen geoefend, bier gebrouwen en jonge mannen ingewijd in het geheime maskergenootschap met de daarbij behorende bijzondere maskertaal *Sigi-so*. Vrouwen mogen niet deelnemen aan de maskerdansen en bekijken het feest op ruime afstand vanaf de platte daken.

smithendriks@planet.nl

Literatuur

Guindo, I. (2005). *Het dagelijks leven van de Dogon*. Amsterdam: Mets & Schilt

Internet, geraadpleegd april 2021

Second face. Museum of cultural masks,

<https://www.maskmuseum.org/home/>

Partners Pays-Dogon, <https://partnerspaysdogon.nl/nl>

Pullo Yana Sommige dansers beelden met kauri schelpen bedekte maskers en houten borsten jonge meisjes uit van een naburige stam (Fulani of Peul).

Sirige Dit vijf meter hoge masker, ook wolkenkrabbermasker genoemd, symboliseert het huis van de stichters van de Dogon. Op de decoratie van het masker zijn meerdere etages van een huis te zien. Dit masker kan alleen door de zeer geëfende dansers gedragen worden. Ze springen vaak metershoog de lucht in en tikken met de punt van het masker de grond aan.

Tene tana De steltlopersdansers hebben hun voeten met repen stof aan lange houten stokken gebonden. Al lopend maken ze met de armen flapperende bewegingen als een vogel die wil opstijgen. Met deze dans imiteren ze hoogpotige watervogels.

